

ایران، کشوری فعال در رعایت حقوق کودکان

اتاق پال هالس هوف، نماینده یونیسیف (صندوق بین‌المللی سازمان ملل برای کودکان در مواقع اضطراری) در ایران پر از پوسترهایی بزرگ از چهره کودکان است که در حاشیه هریک، شعاری برای دفاع از حقوق کودک نوشته شده است.

جام جم آنلاین: اتاق پال هالس هوف، نماینده یونیسیف (صندوق بین‌المللی سازمان ملل برای کودکان در مواقع اضطراری) در ایران پر از پوسترهایی بزرگ از چهره کودکان است که در حاشیه هریک، شعاری برای دفاع از حقوق کودک نوشته شده است.

تنها عکس 3 در 4 این اتاق، تصویری از چهره دختر موطلابی و خندان 7 ساله اوست که حالا در انگلیس زندگی می‌کند و هالس هوف آنقدر دل‌تنگش شده که نقاشی‌هایش با مداد رنگی را قاب گرفته و کنار میزش به دیوار آویخته است.

یونیسیف نهادی فعال در سراسر دنیا برای کمک به کودکان است که از سال 1964 میلادی برای کمک به کودکان آسیب‌دیده از جنگ جهانی دوم تاسیس شد و اگر چه وظایفش بیش از کمک‌های اضطراری به کودکان است، اما از آن زمان هنوز این واژه را با خود یدک می‌کشد.

نماینده هلندی یونیسیف در ایران درباره ارتباط این دفتر سازمان ملل با کشورمان می‌گوید ایران جزو نخستین کشورهایی بوده که همکاری با یونیسیف را آغاز کرده است و هنوز هم این همکاری در حدی مطلوب ادامه دارد.

هالس هوف اگرچه به قول خودش فقط چند کلمه فارسی یاد گرفته است، اما در طول دوره 3 ساله کارش در ایران در حدی از جامعه ما شناخت پیدا کرده که اطلاعاتش درباره وضعیت حقوق کودکان در ایران از بقیه فعالان ایرانی در این زمینه کمتر نیست، اما کار یونیسیف در سراسر دنیا، صرفاً متقاعد کردن دولت و مردم برای احقاق حقوق کودکان است و برآورده کردن مستقیم نیازهای کودکان در حوزه وظایفش نیست.

همکاری ایران با یونیسیف از چه سالی آغاز شد و دقیقاً در کشورمان چه نوع اهدافی را دنبال می‌کنید؟

ایران جزو نخستین کشورهایی بود که کار با یونیسیف را شروع کرد. یونیسیف سال 1946 میلادی به دلیل تبعات جنگ جهانی دوم برای ارائه کمک‌های اضطراری به کودکان اروپایی تاسیس شد و 4 سال بعد در ایران دفترش را تاسیس کرد.

فعالیت یونیسیف در این کشور، ابتدا در زمینه واکسیناسیون کودکان علیه بیماری‌های واگیردار بخصوص سل و پس از مدتی سرخک و مالاریا بود، اما با گذشت زمان، حیطه مسوولیت‌هایش گسترده‌تر شد و در زمینه کلیه حقوق کودکان فعالیت کرد.

چارچوب فعالیت‌های یونیسیف در ایران با فعالیت‌هایش در 190 کشور دیگری که در آنها دفتری دایر کرده است تفاوتی ندارد، رسالت ما یک اصل ثابت است: کمک به دولت‌ها برای احقاق حقوق کودکان در زمینه بقا، توسعه، پرورش و حمایت از آنها.

البته کمک‌های بشردوستانه به کودکانی که قربانی فجایعی همچون جنگ یا بلایای طبیعی شده‌اند نیز از بخش‌های مهم رسالت یونیسیف در دنیاست.

توضیح‌تان درباره اهدافی که در ایران دنبال می‌کنید، خیلی کلی است. می‌توانید با جزئیات بیشتر بگویید در ایران چه می‌کنید؟ برای مثال فعالیت‌هایتان تا چه حد با برنامه‌های دولت منطبق است و چطور اولویت‌های کاری‌تان را مشخص می‌کنید؟

ما در ایران تابع برنامه 5 ساله کشوری هستیم که سال 2011 به پایان می‌رسد و از سال 2012، برنامه جدیدی را آغاز می‌کنیم. برنامه که از 5 سال پیش شروع کردیم شامل محورهای بهداشت، سلامت و تغذیه کودکان، آموزش دختران و توانمندسازی زنان، حمایت از کودکان در برابر انواع آزارها، پیشگیری از ایدز و نظارت بر پیمان‌نامه حقوق کودکان است.

ما برای تعیین این محورها، اولویت‌های کشوری را در نظر گرفتیم و یکی از شاخص‌هایی که در این انتخاب‌ها نقش داشته، سند چشم‌انداز 20 ساله ایران و برنامه 5 ساله توسعه است.

علاوه بر این محورها، ما در بحران‌های طبیعی و شرایط اضطراری که پیش آمده است نیز از کودکان ایرانی حمایت کرده‌ایم.

اصل کلي که ما براي کمک به کودکان در نظر مي‌گيريم، کاهش محروميتها و نابرابري‌هاست. ايران کشوري با درآمد متوسط است، اما در حوزه حقوق کودکان نابرابري‌هايي در آن وجود دارد و برنامه اصلي ما کاهش آنهاست.

نابرابري‌ها را در چه زمينه‌هايي مي‌بينيد؟

تفاوت زيادي ميان کودکان اقشار ثروتمند که 10 درصد کل جمعيت کشور را تشکيل مي‌دهند با کودکان اقشار آسیب‌پذير که آنها هم 10 درصد از جمعيت کشور را مي‌سازند، وجود دارد، اما علاوه بر وضع اقتصادي، عواملی چون جنسیت، جغرافيا و... نیز ميان کودکان نابرابري ایجاد کرده است.

تمرکز ما در يونيسف بر کودکان مناطق آسیب‌پذير است؛ کودکانی که بیشتر از اقشار ديگر جامعه به حاشيه رانده شده‌اند.

براي کاهش نابرابري‌ها، امسال بیشتر بر کدام استان‌ها متمرکز شديد؟

ما بیشتر در 3 استان سيستان و بلوچستان، هرمزگان و آذربايجان غربي برنامه‌هايمان را اجرا کرديم.

به نظر مي‌رسد شما صرفاً بر اساس آمارها و برنامه‌هايي که از سوي مراجع دولتي در اختيارتان قرار مي‌گيرد براي فعاليتهايتان در کشور برنامه‌ريزي مي‌کنيد و خودتان مرجعي براي آمارگيري و تحليل نداريد.

شما به نکته‌اي اشاره کرديد که ما گاهي در مواجهه با آن با مشکلاتي مواجه مي‌شويم. در واقع ما داده‌ها و آمارهاي لازم را هميشه در دسترس نداريم.

ما آمارها را از دولت‌ها مي‌گيريم. در ايران نیز وضع به همین ترتيب است و آمارها از مراکز مختلف دولتي براي ما ارسال مي‌شوند.

ما بر آمارهاي مختلفی که به دستمان مي‌رسد نظارت داريم، اما مشکل اينجاست که گرچه اين اعداد و ارقام شايد در سطح کشوري کامل باشد، اما امکان دارد در سطوح پايين‌تر کامل و تفکيک شده نباشد.

از سويي ديگر، برخي آمارها براي هيچ مرجعي قابل دسترسي نيستند مثلاً شمار همه کودک آزاري‌هايي که در کشور رخ مي‌دهد قابل تخمين زدن نيست چون چنين جرائمي پشت درهاي بسته رخ مي‌دهد و قابل تخمين زدن نيست.

در اين شرايط ما ناچاريم به آمارها و اطلاعات دست دوم مانند شنیده‌هايمان از سطح جامعه، مطالب روزنامه‌ها و... بسنده کنيم.

اينجاست که نقش سازمان‌هاي مردم‌نهاد پررنگ‌تر مي‌شود، چرا که آنها مي‌توانند اطلاعات مفيدي درباره آسیب‌هاي اجتماعي که آماري از آنها وجود ندارد در اختيارمان قرار بدهند، البته همکاري ما با سازمان‌هاي مردم‌نهاد با تاييد دولت و پس از سنجش عملکرد آنهاست.

در بخشي که به آمارهاي ارائه شده از سوي سازمان‌هاي دولتي به عنوان مرجع‌تان براي برنامه‌ريزي اشاره کرديد مايلم نکته‌اي را روشن کنم. من منابع موجود در کتابخانه شما را که ظاهراً آمارها و پژوهش‌هاي ارائه شده از سوي سازمان‌هاي ايراني هستند مشاهده کردم. متأسفانه اين آمارها بشدت تاريخ مصرف گذشته‌اند و به روز نشده‌اند.

بله، اين موضوع را قبول دارم، اما ما مرجعي براي اين که آمارهاي کهنه را به روز کند نداريم البته از طرف ديگر طبيعي است که در کتابخانه، مراجعي مربوط به زمان گذشته نیز وجود داشته باشد.

البته قصد داريم کتابخانه يونيسف را به صورت ديجيتال و آنلاین درآوريم تا براي عموم مردم قابل دسترسي باشد.

مي‌دانم در کتابخانه بايد پژوهش‌ها و آمارهاي پيشين نیز وجود داشته باشد، اما منظور من اين است اطلاعاتي که برخي سازمان‌ها در اختيار شما گذاشته‌اند و شما مرجع قرارشان مي‌دهيد به روز نيستند!

ما همه اطلاعات به روز را در اختيار نداريم. اگر بخواهيم اطلاعات به روز را خودمان به دست بياوريم لازم است کارمندان مختص اين کار استخدام کنيم و اين هدف، نيازمند بودجه و فضاي کافي است.

البته امیدوارم دلخور نشوید، اما من کمتر یونیسیف را در حال کمک کردن مستقیم به کودکان محروم دیده‌ام و به نظر می‌آید حضورتان در جامعه کم‌رنگ است.

در نظر داشته باشید وظیفه یونیسیف این نیست که مستقیم نیازهای کودکان را در زمینه‌های گوناگون رفع کند. مخاطبان و دست‌اندرکاران اصلی، والدین و دولت هستند.

برخی مردم تصور می‌کنند اگر در جایی از ایران حق کودکی پایمال شده است باید یونیسیف برای رسیدگی به حقوق او وارد عمل شود. در حالی که واقعا این گونه نیست!

وظیفه ما باری مردم و دولت برای تحقق بهتر حقوق کودکان و رفع نیازهای آنهاست.

برای مثال یکی از برنامه‌هایی که ما در این 3 استان انجام دادیم برنامه‌های تغذیه‌ای بود. کار ما در این برنامه‌ها تامین غذای کودکان در این استان‌ها نبود، بلکه ما وظیفه داشتیم الگوی صحیح تغذیه را به مردم یاد بدهیم.

ما در حقیقت، ضمن رعایت حساسیت‌های فرهنگی و احترام به سنت‌ها و باورهای یک کشور، می‌خواهیم مسوولان و مردم را برای حل مشکلات کودکان متقاعد کنیم.

با توجه به توضیحات شما می‌توان نتیجه گرفت یونیسیف وقتی وارد عمل می‌شود که دولت و مردم در راه اجرایی کردن حقوق کودکان گام برمی‌دارند. با این حساب اگر مواردی از نقض حقوق کودکان وجود داشته باشد که دولت و مردم نیز برای رفع آن تلاش نکنند یا از آن غافل باشند مثل مواردی از نادیده گرفته شدن حقوق کودکان در قوانین، یونیسیف هم نمی‌تواند کاری انجام دهد؟

پال هالس هوف: ایران پیشرفت‌های بسیار خوبی در تحقق اهداف توسعه هزاره داشته است برای مثال هدف چهارم این مجموعه کاهش مرگ و میر افراد زیر 5 سال بوده که ایران آن را با موفقیت اجرایی کرده است اتفاقاً برعکس. در مواردی که دانش عمومی کافی نیست یا خلایق مداوم و طولانی در این زمینه وجود دارد ما حتما مداخله می‌کنیم. اگر در بودجه‌ها و سیاستگذاری‌ها یا حتی برخی سنت‌های محلی و... ناهنجاری وجود دارد ما مسوولیت داریم با انتقال تجربه و دانش کشورهای دیگر به ایران برای اصلاح آن گام برداریم. یونیسیف 60 سال سابقه کار دارد و یکی از بخش‌های مهم کارش انتقال دانش و تجربه است.

دولت ایران نیز در این زمینه با ما همکاری شایسته‌ای دارد به طوری که در تدوین بسیاری از لوایح مربوط به حقوق کودکان با ما مشورت می‌کند.

تاکنون وقفه‌ای در همکاری تان با ایران به وجود آمده است؟

پس از انقلاب اسلامی، به دلیل برخی سوءتفاهم‌ها میان ما و دولت وقت آن زمان، دفتر یونیسیف در ایران تعطیل شد اما پس از مدت کوتاهی، دولت جمهوری اسلامی ایران از یونیسیف دعوت کرد بار دیگر دفترش را در این کشور باز کند.

بودجه شما از طریق 190 کشوری که در آنها دفتر دارید تامین می‌شود؟

خیر 190 کشوری که به آنها اشاره کردم کشورهایی هستند که ما در آنها فعالیت می‌کنیم و خیلی از آنها عضو یونیسیف نیستند اما هرگاه نیاز به کمک ما داشته باشند، با امضای سندی 5 ساله برای همکاری، در آنها مشغول فعالیت می‌شویم.

این سند 5 ساله باید به تایید هیات اجرایی و مدیریتی یونیسیف برسد. هیات اجرایی، مشتمل بر 36 کشور است که بودجه اصلی ما را تامین می‌کنند و تصمیم‌گیری‌ها در سطح کلان یونیسیف از طرف آنهاست.

کشور ما هم جزو این هیات اجرایی است؟

هیات اجرایی یونیسیف، شامل کمیته‌هایی از مناطق مختلف دنیاست، یکی از این کمیته‌ها، کمیته آسیایی است که ایران هم در آن عضو بود و در گذشته، ریاست آن را نیز به عهده داشت، اما کرسی‌های این کمیته چرخشی هستند و به طور کلی هر سال 7 کشور آسیایی، در کمیته آسیایی آن عضو می‌شوند. همین ماهیت چرخشی باعث شده است فعلا ایران عضو هیات اجرایی نباشد.

7 کشور آسیایی عضو کمیته آسیایی از طرف چه مرجعی انتخاب می‌شوند؟

ما در یونیسف شورایی به نام شورای اجتماعی در یونیسف داریم که تعیین اعضا در هر دوره به عهده آنهاست.

شما در طول گفت‌وگو درباره محورهای کلی که در ایران دنبال می‌کنید توضیح دادید. لزوم رسیدگی به مشکلات و آسیب‌های اجتماعی که از آنها گفتید را در جامعه ایرانی قبول دارم، اما آسیب‌های اجتماعی نوپدید نیز در کشورمان وجود دارند که کودکان قربانی‌شان می‌شوند و شما و مسوولان کمتر به آنها توجه می‌کنید.

نه من این گفته‌تان را قبول ندارم. مساله اینجاست که ما در برخی موارد به سند و مدرک و آمار کافی دسترسی نداریم تا بتوانیم یک معضل یا ناهنجاری را شناسایی کنیم.

به نظر من پیش از آن که بخواهیم درباره مساله‌ای از مسائل کودکان با صدای بلند حرف بزنیم و آن را رسانه‌ای کنیم بهتر است ببینیم صحت و سقم آن در چه حد است و آیا آماری درباره آن وجود دارد یا نه. ما نمی‌توانیم درباره مساله‌ای تصمیم بگیریم که هنوز حتی از صحتش مطمئن نیستیم.

پس این که بخواهید نتیجه بگیرید سکوت ما درباره برخی مسائل به معنای بی‌اطلاعی‌مان است درست نیست! ما دفتری فعال با حدود 50 کارمند در ایران داریم که بسیاری از آنها کاملاً بر مسائل کشور مسلط هستند، اما ترجیح می‌دهیم زمانی از این مشکلات صحبت کنیم که از واقعیت‌شان اطمینان داشته باشیم، در برنامه‌های کاریمان گنجانده شده باشد و شریک دولتی‌مان هم برای حلش اقدام کند.

در گزارشی خواندم که تعداد کارمندان ایرانی در سازمان ملل نسبت به سایر ملیت‌ها بسیار پایین است. از 50 کارمند یونیسف چه تعداد ایرانی هستند؟

من آن گزارش را مطالعه نکرده‌ام و نمی‌توانم درباره‌اش نظری بدهم اما می‌دانم که در دفتر یونیسف ایران وضع بر عکس چیزی است که شما گفتید. ما در این دفتر فقط 3 کارمند خارجی داریم.

کشور ما پیمان‌نامه جهانی حقوق کودک را به صورت مشروط امضاء کرده است. برخی گروه‌های فعال در حوزه حقوق کودکان می‌گویند امکان دارد این نوع پذیرش پیچیدگی‌هایی در اجرای پیمان‌نامه ایجاد کند و گروه‌های دیگر معتقدند چنین ادعایی صحت ندارد. شما چه نظری دارید؟

ایران یکی از اعضای فعال در تنظیم پیمان‌نامه حقوق کودک بوده است، اما زمانی که قرار بود این پیمان را تصویب کند شرط کرد یک حق را برای خود محفوظ نگه دارد. بر اساس این حق، ایران مجاز است هر کدام از اصول پیمان‌نامه را که خلاف قانون اسلام و شریعت هستند اجرا نکند.

اما در نگاهی کلی ما در ایران شاهد تحولاتی مثبت هستیم برای مثال تحول مثبتی که سال 88 در ایران رخ داده تاسیس نهادی به نام مرجع ملی حقوق کودک زیر نظر وزارت دادگستری است که کار آن نظارت بر اجرای پیمان‌نامه جهانی حقوق کودک در ایران است.

من مایلیم به نکته بسیار مهم دیگری نیز اشاره کنم. دلیل این که ایران پیمان‌نامه را به شکل مشروط پذیرفته، نگرانی از مغایرت بخش‌هایی از آن با اسلام و شریعت است و البته من معتقدم اسلام، کودک را انسانی کامل با حقوقی کامل و دارای کرامت می‌داند، پیمان‌نامه هم، اهدافی مشابه را دنبال می‌کند و این که تفسیری متفاوت از برخی مفاد پیمان‌نامه شود، به معنای مغایرت آن با دین اسلام نیست.

شاید یکی از اشکالات پیمان‌نامه حقوق کودک این باشد که در آن، از عالی‌ترین منافع کودک سخن گفته شده است و دولت‌ها را به رعایت آنها ترغیب کرده، اما از این منافع با جزئیات حرفی زده نشده و به همین امکان تفسیرهای گوناگون از مفاد پیمان‌نامه وجود دارد و نپرداختن به همین جزئیات برخی کشورها را وادار کرده است آن را به شکل مشروط بپذیرند.

منافع کودکان در سنین مختلف تغییر می‌کند، ایده‌ها و عقاید کودکان عوض می‌شود و به همین دلیل پرداختن به جزئیات مقدور نیست اما اگر ما، به در نظر گرفتن عالی‌ترین منافع کودک اعتقاد داشته باشیم، موظف می‌شویم در هر مساله‌ای مربوط به کودکان، از خود بپرسیم آیا فلان تصمیم یا رفتار، به حقوق کودکان لطمه‌ای وارد نمی‌کند؟ آیا عالی‌ترین منافع کودکان در نظر گرفته شده است؟

می‌دانم که جزییاتی از قوانین کشورمان در حوزه حقوق کودکان نیاز به تغییر دارد اما می‌خواهم بدانم در نگاهی کلی وضعیت حقوق کودکان ایرانی را چگونه می‌بینید؟

ایران پیشرفت‌های بسیار خوبی در تحقق اهداف توسعه هزاره داشته است. برای مثال هدف چهارم این مجموعه، کاهش مرگ و میر افراد زیر 5 سال بوده که ایران آن را با موفقیت اجرایی کرده، اما شماری از مسائل هم وجود دارند که هنوز به آنها رسیدگی نشده است؛ مسائلی مانند نابرابری‌ها میان کودکان که بیشتر به آن اشاره کردم.

فکر نمی‌کنید تلاش افراطی دفتر شما برای غیرسیاسی بودن، به نوعی محافظه‌کاری و انزوای طلبی در سطح جامعه بدل شده است، برای مثال شما با رسانه‌ها ارتباطی محدود دارید و در مناسبت‌ها به انتشار بیانیه‌هایی کلی بسنده می‌کنید؟

با ایده شما موافق نیستم. یونیسف در موضع‌گیری‌های کلی‌اش، جهت‌گیری سیاسی ندارد، اما اگر در کشوری وضعیت حاد سیاسی پیش بیاید که بر کودکان تأثیر منفی داشته باشد، ما اقدام می‌کنیم.

از مراجعی شنیده‌ام که یونیسف در کشور ما با مشکل بودجه مواجه است این موضوع صحت دارد؟

بوضوح باید اعتراف کنم که ما با مشکلات مالی مواجه هستیم و دلیل آن برخی سیاست‌گذاری‌ها و مسائل بین‌المللی است و احتمال دارد گروهی از کشورهای اهداکننده کمک، مایل نباشند در ایران سرمایه‌گذاری داشته باشند.

بحران مالی هم یکی از دلایلی است که حامیان یونیسف را در سراسر دنیا درگیر خود کرده است، اما من به عنوان نماینده یونیسف در ایران، مسوولم این مسائل را پیگیری و بودجه لازم برای فعالیت‌مان را تهیه کنم.

مریم یوشی زاده / گروه جامعه